

REVISTA ENCICLO- PEDICĂ

REVISTĂ PERIODICĂ LUNARĂ

Răspunzător: Ioan Corbu, Cluj, Str. Gen. Grigorescu 16.

Se împarte gratuit, în librării 3 Lei exemplarul

Dicționar complet, dar limbă puristă

Discutând asupra Dicționarului limbei române al Academiei, d-l T. Pisani în ziarul „Argus” îi face imputarea, că se ieu în el prea multe cuvinte, că unele ar trebui lăsate afară, d-sa e deci pentru un Dicționar mai purist. D-l Gh. Reviga răspunzându-i în ziarul „Adevărul” în articolul: „Dicționar purist, sau complet”? se declară pentru dicționarul complet, și nu purist.

Păreră noastră e, că trebuie să facem distingere între Dicționar și limbă, că nu urmează să se introducem în limbă tot ce e luat în Dicționar, și atunci vom pute împăca amândouă punctele de vedere, admitând *Dicționar complet, dar limbă puristă*. Pentru a pute făuri limba puristă, avem lipsă de un Dicționar complet, căci numai cu ajutorul acestui-a, având etimologiile tuturor cuvintelor, putem alege „limba vechiă și înțelptă” din sumedenia de străinisme. Scrietori sunt rare ori filologi, deci ei trebuie să consulteze pe filologi, iar acești-a sunt datori să le dee un Dicționar complet, din care să se pótă lămuri asupra urđeliști limbei, a cuvintelor. De Dicționar complet (cu tóte străinismele și limba mórtă) avem lipsă cu atât mai virtos, că sunt multe cuvinte, ale căror etimologii sunt încă necunoscute, dar se pot încă descoperi, aducându-ne contribuțiuni prețioase la istoria limbei și a poporului român, deci nu pot fi lăsate la bunul plac al filologului, ca să le lase afară din Dicționar, ca bunăórá: „răbda, băga, strop, strugur, uriaș (care nu póte fi împrumutat din limba maghiară, ci din contră, și trebuie să fiă de o dată vechiă ca și poveștile, din cari nu putea fi scos așe ușor, deci n'a putut avè alt nume) . . . De altă parte sunt cuvinte, cari au fost arėtate de filologi ca împrumuturi din limbi străine, și pe urmă se adevereșce, că e chiar din contră, sunt românești, și străini le-au împrumutat

dela noi. Nu e deci iertat să impunem ca principiu pentru Dicționar, că față de străinisme să fiă mai alegător, cu atât mai puțin față de romanisme.

Pentru a pute alege „limba vechiă și înțeleptă” din Dicționarul complet, avem lipsă de stabilirea unor principii și nu de gusturile cutărui scrietor, că „cutare cuvint nu-i place”. Am vădut în acésta revistă ce gusturi au scrietori, nu se pôte lăsa pe mâna lor alegerea „limbei vechi și înțelepte” fără asistența filologilor. D-l T. Pisani nu ne dă nici o îndrumare, cum înțelege d-sa purismul. Pôte că se teme de d-l Sadoveanu, să spună verde, că ar trebui să „izgonim” unele străinisme, sau pôte e de părerea șcôlei fonetiste, care deși nu predică înlăturarea cuvintelor de origine latină, dar o practică. În trecét fiă đis, „activitatea șcôlei latiniste, de comică (?!) memorie”, cum o defaimă d-l Gh. Reviga, s'a redus la Dicționarul lui Laurian și Massim, care însă n'a fost aplicat în limbă. Limba șcôlei latiniste, care am învățat-o ca copil în șcôla din sat și în liceu (dela a. 1880—), era adevărată limbă românească, ferită de ungurisme și turcisme, ca și de primele esagerări și rătăcirii latiniste, și nu un jargon țigănesc, cum a degradat-o bolșevismul șcôlei fonetiste, care ne ucide și ne „falsifică” „limba vechiă și înțeleptă”, înlocuindu-o cu tôte străinismele aflate la „obor” și la cort, alătura de franțuzisme.

Noi am arêtat în articolul „Dela ortografie la limbă” principiile, după cari are să se facă selecționarea, alegerea „limbei vechi și înțelepte”. Sunt „limbă vechiă și înțeleptă” — și nu o va putè contradice nici o minte sănêtósă — tôte cuvintele de origine latină (din limba mamă), apoi cele de origine albaneză și greacă (nu neogrecă), ca moștenire dela strămoși Geto-Daci și coloniști Greci, și cari au intrat în limbă în timpul urđirii ei, și sunt a se considera tot așe de românești ca și cele de origine latină, și nu ca străinisme. Tôte cele-alalte cuvinte întrate în limbă mai târđiu, după urđirea ei și a poporului român, sunt străinisme, dintre cari vechile slavisme întrate în parte până a nu se fi terminat de tot formarea limbei românești (ca „gol” pl. „goi” și „goli”, dar „sol” pl. „soli”, „prăpădi”, nu „prăpădi”), le vom admite, dar numai întru-cât nu avem termeni corespunđetori românești. Cât pentru străinismele mai nòue: turcisme, ungurisme, slavisme nòue, ele trebuiesc înlăturate, afară de câte-va (ca suvenire), și înlocuite cu cuvintul românesc, și nu întors, cum a introdus desmățul fonetist. Termeni filosofici, științifici, savanți, cari ne lipsesc, îi vom împrumuta din limba latină, sau franceză, ori italiană, dacă sunt latini (refăcuți după puțință după legile fonetice românești), și nu vom

aplica străinisme, dându-le înțelesuri, cari nu le au, și cari nici acolo, unde poporul le cunoșce, nu le precepe, ca: „ce priveșce, cu privire, privitor la chestiunea“ — în loc de latin-francezul și universalul „relativ“. Abuzul cu slavismul „privi“ e un adevărat scandal ca și cu ungurismele „fel“ și „seamă“, bunăoară ca în: „în ce mă priveșce“ (din partea mea, despre mine), „procesul privitor la N. N.“ (în loc de „lui“), „scrisorile sunt cu privire la chestia“, „privind din acest punct de vedere“...

Noi n'am avut de nici o parte un rețem pe latinitate, nici mieđuini naturale greu de trecut, ca mărire, espuși de tôte părțile influențelor străine și dușmane, străbătuți chiar prin mijlocul nostru vr'o mie de ani, de cursorea tuturor popórelor barbare, ba și sub jugul alor trei limbi străine: slavonă, turcésca și unгурésca, îndurând și jugul politic al celor două din urmă, supuși la încercări de desnaționalizare, acum când am scăpat din jugul dușman, și am ajuns domni pe sórtea noastră, ajunși la conșciința naționalități și latinități nóstre, acum când am avè putința și datorința să curăm grâul românesc, s'a apucat bolșevismul fonetist să distrugă și ce a mai rămas românesc și să-l înlocuiescă cu rămășițele străine și dușmane.

E de neiertat ca „limba vechiă și înțelptă“ românésca, conservată de popor până azi, ca „timp, lucrător, mē (nea), venin, cuteza, afla, cugeta, prepus, despoia, legumă, óspete, de cât-va timp, imputa...“ să fiă ucisă prin neîntrebuințare și înlocuită cu străinismele: „vreme, muncitor, zăpadă, otravă, îndrăsnì, gāsì (slavisme), gândi, bănuială, jăcmăni (ungurisme), zarzavat, musafir (turcisme), de o seamă de vreme (l. neolatină!), reproșa (franțuzism)...“ Suntem limbă neolatină, ori slavă, ori unгурésca, o ce? Sunt scrietori *români*, cari disprețuesc cuvintul românesc și prefer străinismele, și cari se înfuriă dacă amintești de originea latină, de limba mamă — nu mirósă asta a bolșevism?

Am vėđut în numărul din urmă, cum d-l Sadoveanu își bate pieptul ca toți fonetiști cu originea geto-dacă, iar în faptă ne implu limba de străinisme, bunăoară ne cucuieză pe tôte tablele bulgărismul: „Căminul...“ în locul geto-dacicului „Vatra“. Așe se respectă „moștenirea sfintă a generațiilor perimate“ — vorba d-lui Sadoveanu?

Pe când se culegea acest articol a apărut, în „Argus“ un nou articol de d-l Pisani, în care atacă acum neologismele de prisos, ca și noi, dar credem că în Dicționar se pot admite. căci altcum de unde s'ar putè constata? și sunt mulți, cari n'au învățat la sate limba românésca, și nu știu distinge neologismele de limba poporului.

Chiar acum am citit în un diar cuvintul „zotănit“, franțu-
zismul „intușabil“ (din rom. „atinge“ nu se putea forma?). E
jargonul fonetist, caltaboșul fără capăt, implut mereu fără ale-
gere cu tot ce se află și se capătă, ca în óla Țiganului. Asta
e limba românéscă a șcólei fonetiste! și încă nu e încheiată,
și nu va fi niciodată, ci pururea înnoită după ideile de evoluție
bolșevică, așè că nepoți nu vor mai înțelege limba moșilor.

Iacă pentru ce, în starea de ađi a limbei româneșci avem
lipsă cât mai neîntârđiat de un Dicționar complet, din care
apoi sè se alégă și dureze „limba vechiă și înțeléptă“, dicțio-
narul, ce am propus în acésta revistă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

D-Sale Dlui
P. T. D.

Liceul de Stat
Redacția